

Kliniska synpunkter på korsallergi

Innehåll

Kliniska synpunkter på korsallergi

- Björkpollen
  - Gråbopollen
  - Ragweed - malörtsambrosia
- Gräspollen
- Platanträdspollen
- Olivträdspollen
- Parietaria
- Plantago
- Benjaminfikus
- Latex - naturgummi
- Animala inhalationsallergen
- Kvalster, insekter och skaldjur
- Pälsdjur, mjölk och fläsk
- Fågelfjädrar och ägg
- Symtom
- Utredning
- Behandling
  - Immunterapi ("vaccination")
  - Elimination och rådgivning
  - Man tål en del frukter

Allergi mot en allergenkälla, t.ex. björkpollen, är ofta kopplad till allergi mot en annan, t.ex. äpple. Man kallar det korsreaktioner, när sådana samband beror på att patienten har IgE-antikroppar riktade mot gemensamma strukturer på allergenen.

Korsreaktioner förekommer i stor utsträckning mellan botaniskt eller zoologiskt besläktade ämnen, t.ex. mellan olika ärtväxter, fiskarter, skaldjur osv. Dessutom finns sådana reaktioner mellan allergen som inte förefaller vara särskilt mycket släkt med varandra, bl.a. mellan en del inhalationsallergen (framförallt pollen) och en del födoämnesallergen (framförallt frukter). Ett mycket stort antal sådana korsreaktioner har kartlagts. Många av dem saknar emellertid klinisk betydelse – de är påvisbara vid olika laboratorieexperiment men inte "i verkligheten".

Här behandlas huvudsakligen kliniska aspekter på korsreaktioner mellan inhalations och födoämnesallergen.

Björkpollen

Ungefär 70 % av svenska björkpollenallergiker får överkänslighetssymtom av något födoämne. Sådan matallergi är vanligare ju svårare björkpollenallergin är och ju längre pollenallergin varat.

De födoämnen som ger besvär hos björkpollenallergiker är framförallt trädnötter, frukter tillhörande den botaniska familjen Rosaceae (äpple, plommon, persika, nektarin, mandel, körsbär, aprikos) samt morot, selleri och potatisskal. Dessutom har korsallergi påvisats mellan björkpollen och jordnöt (och andra ärtväxter), kiwi, jackfrukt, sharonfrukt (kakiplommon, persimon) och cikoria.

Man finner vid testning tecken på allergi, men oftast utan klinisk relevans, för ett antal kryddor, såsom. anis, curry, kummin, kamomill, pepparmint och paprika

Överkänslighet för jordgubbar har ansetts vara utlöst via icke-allergiska mekanismer. Nyligen har dock visats att jordgubbar innehåller allergen, som korsreagerar med allergen i björkpollen och att vita jordgubbar saknar detta allergen. I enkätstudier har överkänslighet för jordgubbar emellertid aldrig kunnat relateras till björkpollenallergi.

Gråbopollen

Gråbo, *Artemisia vulgaris*, är en ört, tillhörande familjen korgblommiga växter, *Asteraceae*, som ger allergiska besvär på hösten. Födoämnen eller kryddor som är kända för att ha samband med gråboallergi hör framförallt till flockblommiga växter, *Apiaceae* (selleri, persilja, koriander, morot, och brödkryddor som anis, fänkål och kummin) och *Asteraceae* (kamomill, solrosfrö) men även en del andra, som lök, vitlök och paprika, liksom senap mango pistagenöt och honung.

Bland gråboallergiker i Norden är födoämnesöverkänslighet för morot, solrosfrö, honung, selleri och persilja vanligast.

Ragweed - malörtsambrosia

Ragweed (*Ambrosia*) är en allergiframkallande ört, släkting till gråbo, vanlig i Nordamerika och numera även i Central- och Östeuropa. Ragweed- och gråboallergi förekommer ofta samtidigt och gemensamma allergen har påvisats i ragweed och gråbo. Korsreaktioner förekommer mellan allergen i ragweedpollen och allergen i meloner, banan, squash och gurka.

Gräspollen

Testmässigt finner man samband mellan gräspollenallergi och födoämnen som vete och andra sädeslag, liksom tomat, jordnöt, ärtor, soja, lök och melon. Emellertid är "verklig allergi" mot dessa födoämnen mycket ovanlig bland gräspollenallergiker i Skandinavien.

Platanträdspollen

Platanträdet, *Platanus acerifolia*, (på engelska London Plane, Plane tree och Maple Leaf Sycamore) är ett vanligt stadsträd i bl.a. Syd- och Centraleuropa och dess pollen ger upphov till allergisk rinit. Samband har konstaterats mellan platanpollenallergi och allergi för hasselnöt, jordnöt, banan, selleri, persika, äpple, jordnöt, majs, kikärtor och sallad.

Olivträdspollen

Olivträdet förekommer rikligt i Medelhavsregionen och allergi mot olivpollen är vanligt. Bland olivpollenallergiska patienter förekommer födoämnesallergi, framförallt mot persika, päron, melon, nötter och kiwi.

Parietaria

Parietaria eller **väggört** (*Parietaria judaica* och *Parietaria officinalis*) är botaniskt besläktad med nässla. Pollen från parietaria är i Sydeuropa en viktig orsak till allergisk rinit. Allergi mot pistagenöt är vanligt hos patienter med sådan allergi.

I Spanien har noterats flera fall av allergi mot **målör** (*Chenopodium*) förenat med orala allergisymtom utlösta av olika frukter, framförallt melon, banan och persika.

Plantago

Plantago är ett ogräs vars pollen orsakar allergier i delar av Europa. Den i vårt land vanligaste plantagoarten är groblad, *Plantago major*. Korsreaktion har påvisats mellan allergen i plantagopollen (svartkämpar, *Plantago lanceolata*) och allergen i melon.

Benjaminfikus

Benjaminfikusen (*Ficus benjamina*) förekommer som inomhusväxt, inte minst i offentliga miljöer, som restauranger och köpcentra. Allergiska luftvägsreaktioner har beskrivits hos personal som handskas med Benjaminfikus. Flera fall av allergi mot fikon, *Ficus carica* (hör till växtsläktet fikusar, familjen mullbärsväxter, *Moraceae*), har beskrivits hos patienter som varit sensibiliserade för Benjaminfikus.

Latex - naturgummi

Överkänslighet mot naturgummi (latex, *Hevea brasiliensis*) ökade under 1900-talets sista decennier, inte minst bland sjukvårdspersonal. Korsreaktioner, ofta utan klinisk relevans, har påvisats mellan latex och ett stort antal frukter, som banan, avokado, kiwi, kastanj, nektarin, körsbär, plommon, jordgubbe och tomat och även med skaldjur.

Animala inhalationsallergen

Korsreaktioner mellan animala inhalationsallergen (pälsdjur, insekter, kvalster) och födoämnen förekommer men är av betydligt mindre klinisk betydelse än de, som förekommer vid pollen- och latexallergi.

Kvalster, insekter och skaldjur

Patienter med allergi för **kvalster** eller **insekter**, som kackerlackor, myggor och mygglarver (bl.a. chironomider, röda mygglarver, som används som föda för akvariefiskar), är oftare än andra överkänsliga för skaldjur (kräftdjur, musslor, ostron och sniglar)

Tropomyosin har visats vara ett panallergen, som förklarar korsreaktioner bland artropoder (leddjur).

Pälsdjur, mjölk och fläsk

En relation mellan allergi för **katt** och **fläsk** har tidigare beskrivits, likaså mellan **nötköttallergi** och **mjölkallergi**.

Fågelfjädrar och ägg

Vid allergi mot hönsfjädrar förekommer samtidig allergi för ägg och kycklingkött. Framförallt tycks allergen i äggulan ha betydelse.

Symtom

Vid födoämnesöverkänslighet som orsakas av korsreaktioner, är lokala symtom från munhåla och svalg vanligast och beteckningen *Det orala allergisyndromet* (OAS) används ibland synonymt med *Pollen-mat-syndromet*. Symtomen kan dock bli allvarigare och sprida sig till flera organ och i värsta fall kan anafylaktisk chock uppstå. Selleriallergi hos gråboallergiker ger ofta allvarliga symtom. I stort sett är dock symtomen vid korsallergier lindrigare än vid primär allergi för ett födoämne.

Försämring av eksem liksom reaktioner från tarmen tycks också kunna orsakas via korsreaktioner.

Utredning

För diagnostik av födoämnesöverkänslighet orsakad av korsallergi är sjukhistorian (anamnesen) viktigast. Man bör undvika att göra några tester. Om man utför hudtester eller IgE-tester är det stor risk, att man får falskt positiva resultat, dvs. testen säger att patienten är allergisk för ett födoämne som hon i verkligheten tål. Feltolkning av sådana testresultat kan leda till att patienten rekommenderas avstå från födoämnen, som hon inte alls behöver avstå från.

Behandling

Immunterapi ("vaccination")

Konventionell immunterapi (hyposensibilisering) med födoämnesallergen är f.n. inte aktuellt. Sublingual immunterapi (allergenet droppas under tungan) med hasselnöt har haft viss framgång. Behandling med anti-IgE antikroppar, en mycket dyr behandlingsmetod, kan tänkas bli ett alternativ i svåra fall.

Hyposensibilisering med björkpollenallergen hos rinitpatienter ger i många fall förbättring av den pollenrelaterade födoämnesöverkänsligheten.

Elimination och rådgivning

Vid all födoämnesallergi är eliminering av aktuella födoämnen ofta den enda möjliga behandlingen. Eftersom falskt positiva testreaktioner är mycket vanliga, är det viktigt att läkaren eller dietisten aldrig baserar eliminationsråd på utfallet av tester. Resultatet kan annars bli, att patienten resten av livet avstår från födoämnen, som hon i verkligheten tål.

Det finns en del råd att ge. De vegetabiliska födoämnesallergen som korsreagerar med björk påverkas i regel av värme, de är värmelabila, dvs. de förändras vid uppvärmning. Det innebär att de flesta patienter tål kokta eller på annat sätt upphettade frukt och grönsaker. Ofta tål äppleallergikern t.ex. äpplekaka eller äpple som legat någon minut i mikrovågsugn. Frukternas skal är mera allergena än fruktköttet. Man tolererar därför bättre ett äpple som man skalat och klyftat och låtit ligga i rumstemperatur en stund.

Det finns pollenrelaterade vegetabilier, vars allergenicitet inte försvinner vid upphettning. En del hasselnötsallergiker får besvär av rostade hasselnötter. Gråboallergiska personer med selleriallergi, kan få besvär även av kokt selleri, till skillnad från patienter med björkpollen-associerad selleriallergi.

Dessutom tycks björkpollenallergiker, som slipper OAS av värmebehandlade frukter ändå kunna få försämring av eksem av sådana.

Olika äpplesorter har olika benägenhet att utlösa allergiska symtom. Sålunda tolereras t.ex. äpplesorten Gloster bättre än Golden delicious. En äpplesort, kallad Algott, framtagen av Institutet för växtvetenskap, SLU/Balsgård, med mycket låg halt av det korsreagerande äppleallergen har väckt förhoppning om ett "allergenfritt äpple".

Man tål en del frukter

En del björkpollenallergiker, som upplevt att de utvecklade allergi för den ena frukten efter den andra, säger bekymrat "Jag är allergisk mot alla frukter". Det är de i regel inte. Oftast tål de t.ex. meloner, ananas, vindruvor, banan och citrusfrukter. Det finns även en hel del andra exotiska frukter som de tål eller inte prövat. Dessutom är de i regel inte allergiska mot hallon, vinbär, krusbär, blåbär och lingon.